

KÜLTÜR VE MEDENİYETİMİZE YÖN VERENLER SEÇMELİ DERSİ

8. SINIFLAR HAFTALIK KONU ÖZETİ VE ETKİNLİKLERİ

Kazanım	SKMYV.2.1.9. Evliya Çelebi'nin Türk kültürünün kayıt altına alınması ve günümüze aktarılmasındaki önemini kavrar.
Sınıf	8. Sınıflar
Süre	40+40 Dakika
Tarih (Hafta)	11. Hafta
Hazırlayan	Ahmet TEKTAŞ (Sosyal Bilgiler Öğretmeni)

Evliya Çelebi'yi Tanıyalım (Biyografisi)

Doğum Yeri İstanbul

Doğum Tarihi 25.03.1611

Asıl Adı Derviş Mehmed Zillî

Evliya Çelebi 1611 yılında İstanbul Unkapanı'nda doğdu.

Derviş Mehmed Zillî veya bilinen adıyla Evliyâ Çelebi 17. yüzyılın önde gelen gezginlerinden ve az sayıdaki 17. yüzyıl nesir yazarlarındandır. Elli yılı aşkın süreyle Avrupa, Batı Asya ve Mısır topraklarını gezmiş, gördüklerini de **Seyahatnâme** adlı 10 ciltlik eserinde toplamıştır. Evliya Çelebi fantastik ve muzip bir yazar olarak değerlendirilmelidir.

Evliya Çelebi'nin Ailesi

Çelebi ailesi aslen Kütahyalı olup, fetihten sonra İstanbul'a yerleşmiş, zaman zaman Kütahya'da da kalmışlardır.

İstanbul'un Fethi sırasında Evliya Çelebi'nin dedesi Kara Ahmet

Bey'in dedesi olan Yavuz Özbek (Er), Fatih Sultan Mehmed'in akıncılarından olup fetih ganimeti ile Unkapanı'nda yüz dükkân, bir cami ile beraber bir ev yaptırmıştır. Eski adıyla Sağrıcılar Camii olan bu cami Yavuz Sinan Camii'dir.

Babası Derviş Mehmed Zillî, I. Süleyman'dan I. Ahmed'e kadarki padişahların kuyumcubaşılığında bulunmuş pek çok sefere katılmış, çok yaşlı iken ölmüştür. Annesi Abhaz'dır. Annesinin kardeşi Melek Ahmed Paşa'nın validesi olduğu için Melek Ahmed Paşa'nın himayesinde bulunmuştur.

Unesco tarafından doğumunun 400. yılı münasebetiyle 2011 yılı, Evliya Çelebi yılı ilan edilmiştir.

Evliya Çelebi'nin Hayatı ve Eğitimi

Hicri 10 Muharrem 1020, Miladi 25 Mart 1611'de İstanbul'da doğmuştur.

Evliya Çelebi, çok iyi bir öğrenim gördü. Önce mahalle mektebine gitti. Daha sonra Şeyhülislam Hamit Efendi Medresesi'ne girdi. Daha sonra saraya özgü bir okul olan Enderun'a devam etti. Enderûn'da sarf (dil bilgisi), nahiv (gramer), kâfiye, hüsn-ü hat dersleri gördüğü gibi Enderûn musikişinaslarından Musâhip Derviş Ömer Ağa'dan da musikî öğrendi. Okul öğreniminin dışında özel hocalardan Kur'an, Arapça, güzel yazı, musikî, beden eğitimi ve yabancı dil dersleri aldı. **Kur'an'ı ezberleyerek hafız oldu.**

Öğrenimini bitirdikten sonra 25 yaşında iken Ayasofya Camii'nde mukabele okuduğu sırada camiye gelen IV. Murad'ın isteği ve teklifiyle saraya alınıp musahipler arasına katıldı.

IV. Murad'ın ölümüne kadar sarayda zekâ ve güzel konuşma kabiliyeti sayesinde pâdişahın teveccühünü kazandı. **Seyahatlerini Melek Ahmed Paşa, Defterdarzâde Mehmed Paşa, Köse Ali Paşa, Köprülü Mehmed Paşa, Kırım Hanı ve sairenin refakatinde yaptı ve bunlarla beraber yabancı ülkeleri de gördü.**

Vezirlerle seyahatleri sırasında onların imam ve müezzinliklerinde ve iç ağalıklarında bulunarak pek çok defa haber götürme göreviyle İstanbul'a ve başka yerlere gidip geldi.

1685 yılından sonra Mısır'da öldüğü tahmin edilmektedir.

Ölüm yeri ve mezarı bilinmemektedir. Kabri bir ihtimal, şimdi Lohusa Sultan Türbesi yanındaki Meyyit Mezarlığı'nda, ailesi yanındadır.

Evliye Çelebi'nin Kişiliği

Zamanına göre iyi derecede tahsil gören Evliya Çelebi, nazımla meşgul olmuş ve musikiyle uğraşmıştır. Birçok harbe (savaşa) katılmış, hatırı sayılır tehlikeler atlattırıştır.

Mizaçgiri ve hayırsever olması, kendisini birçok tehlikeden kurtarmıştır. Hayatının son demlerinde bile içinde seyahat aşkı bulunduran Evliya Çelebi, her fırsatta istifade ederek gezmekten bıkmamıştır.

Vezirler arasındaki husumet ve rekabetten hâsıl olan kırgınlıkları güzel bir şekilde idare ederek aralarını uzlaştırarak düzeltmeye çalışmıştır. Kendisi hiç evlenmemiş, elde ettiği tüm hediyeleri, para ve ganimet mallarını kız kardeşlerine harcamış ve hediye etmiştir.

Evliye Çelebi'nin Seyahate Başlaması

Evliya Çelebi'nin düşünceleri ise çok farklıydı. Daha küçük yaşlarından itibaren içinde müthiş gezi arzusu vardı. Yeni yerler görmek, yeni insanlar tanımak istiyordu. Bu yüzden sarayda fazla kalamadı. Kendisinin anlattığına göre bir rüya üzerine meşhur gezilerine başladı.

Gördüğü rüya şöyledir: Rüyasında İstanbul'da Yemiş İskelesi civarında Ahi Çelebi Camii'ndedir. Orada muazzam bir cemaat vardır. Dikkat eder, Peygamber Efendimizi Hz. Muhammed'i (SAV) baş tarafta görür. Dört sadık halifesi ve diğer ashâbı da hep oradadır. Peygamber Efendimiz'in yanına gidip ondan şefaât dilemek arzusunda. Ama bir türlü cesaret edip de gidemez. En sonunda bir cesaretle gidip "**Şefaât ya Resulullah**" diyeceğine, "**Seyahat ya Resulullah**" der. Böylece, 70 yaşına kadar sürecek ve çeşitli tehlike, sıkıntı ve hadiseler geçirmesine rağmen vazgeçmeyeceği seyahati başlar.

İlk gezisini, İstanbul ve çevresine yaptı.

Daha sonra İstanbul dışına çıktı.

1640 başlarında babasından habersizce Bursa'ya gitmek üzere İstanbul'dan çıktı.

Oğlunun seyahat aşkını gören babası bundan sonra seyahatine müsaade etti ve kendisini zamanın önemli şeyhlerinden Abdü'l-ahat Nûri Efendi ve diğer şeyhlere götürüp el öptürerek hayır dualarını aldırdı.

Evliya Çelebi ikinci seyahatini Temmuz 1640'ta İzmit'e yaptı. Bu suretle 1630'dan 1681'e kadar sürecek olan elli yılı aşkın bir seyahat hayatı yaşadı.

Gezdiği yerler arasında o zamanki Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan hemen hemen bütün yerler vardı.

Evliya Çelebi Seyahatnamesi

Seyahatname, Evliya Çelebi tarafından 17. yüzyılda yazılmış olan çok ünlü bir gezi kitabıdır. 10 ciltten oluşur. Gerçekçi bir gözle izlenen olaylar, yalın ve duru, zaman zaman da fantastik bir anlatım içinde, halkın anlayacağı şekilde yazılmış, yine halkın anlayacağı şekilde deyimler çokça kullanılmıştır. Halk etimolojisi de bolca görülür.

Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde gezip gördüğü yerleri kendi üslûbu ile anlatmaktadır. Evliya Çelebi'nin 10 ciltlik Seyahatnâmesi, bütün görmüş ve gezmiş olduğu memleketler hakkında oldukça önemli bilgiler içermektedir. Eser bu yönden Türk Kültür tarihi ve gezi edebiyat açısından önemli bir yere sahip olmuştur.

Ömrü boyunca yaptığı seyahatleri 10 cilt olan Seyahatname eserinde ele almıştır. Bu seyahatler tarihleri ve kitabındaki cilt numarası sırasıyla şunlardır:

- 1) 1630 - İstanbul ve çevresi
- 2) 1640 - Anadolu, Kafkaslar, Girit ve Azerbaycan
- 3) 1640 - Suriye, Filistin, Ermenistan ve Rumeli
- 4) 1655 - Doğu Anadolu Bölgesi, Irak ve İran
- 5) 1656 - Rusya ve Balkanlar
- 6) 1663/1664 - Macaristan'da askeri seferler
- 7) 1664 - Avusturya,[24] Kırım ve ikinci kez Kafkaslar
- 8) 1667-1670 - Yunanistan ve ikinci kez Kırım ve ikinci kez Rumeli
- 9) 1671 - Hac için Hicaz, Mekke ve Medine
- 10) 1672 - Mısır ve Sudan

Kültürdeki Yeri ve Önemi

Evliya Çelebi gezdiği yerleri ve buralarda gördüklerini en sade biraz da mizahi bir üslupla kaleme alması bizlere yaşadığı döneme dair bilgiler vermektedir. Evliya Çelebi, Seyahatnâme'sinde gezip gördüğü yerleri kendi üslûbu ile anlatmaktadır. Bu da bizlere eserlerini daha kolay anlamamızı sağlamıştır.

Özellikle Osmanlı kültür ve geleneğini daha yakından tanımamıza katkı sağlamıştır.

Bizlere geçmişi tanıtmayı ve o günlere dair bilgiler sunması eserlerinin kültürel miras olarak değerlendirilmesini sağlamıştır.

Günümüz Türkiye'sinde ise, **Az Gittik Uz Gittik** adıyla 1986-1991 yılları arasında TRT'de 57 bölüm olarak yayınlanan belgesel yapımın ana kurgusu Evliya Çelebi'nin seyahatnamelerine dayanmaktadır. Belgeselin animasyon kısımlarında da Evliya Çelebi canlandırılmıştır. Daha birçok belgesel ve filme konu olmuştur.

11. HAFTANIN ETKİNLİĞİ

Aşağıdaki cümlelerden doğru olanların başına 'D', yanlış olanların başına 'Y' yazınız.

- 1-) (.....) Evliya Çelebi İstanbul'da doğmuştur.
- 2-) (.....) Evliya Çelebi ilk Seyahat gezisini Bursa ve çevresine yapmıştır.
- 3-) (.....) Evliya Çelebi eserleriyle, Osmanlı Devleti'nin Kültür ve geleneklerini günümüze aktarır.
- 4-) (.....) Unesco tarafından doğumunun 400. yılı münasebetiyle 2021 yılı, Evliya Çelebi yılı ilan edilmiştir.
- 5-) (.....) Az Gittik Uz Gittik adıyla 1986-1991 yılları arasında TRT'de yayınlanan belgeselin ana kurgusu Evliya Çelebi'nin seyahatnametleridir.
- 6-) (.....) Ömrü boyunca yaptığı seyahatleri 10 cilt olan Seyahatname eserinde ele almıştır.
- 7-) (.....) Evliya Çelebi mizaçgir ve hayırsever olması, kendisini birçok tehlikeden kurtarmıştır.
- 8-) (.....) Gezdiği yerler arasında o zamanki Osmanlı İmparatorluğu sınırları içerisinde yer alan hemen hemen bütün yerler vardı.
- 9-) (.....) Rüyasında Peygamber Efendimize "Seyahat ya Resulullah" diyeceğine, "Şefa'at ya Resulullah" der.
- 10-) (.....) Okul öğreniminin dışında özel hocalardan Kur'an, dersleri aldı. Kur'an'ı ezberleyerek hafız oldu.

Bu belge tüm öğrenci ve öğretmenlerimiz için (Ahmet TEKTAŞ – Sosyal Bilgiler Öğretmeni) Sosyalbilimciler.com tarafından hazırlanmıştır.

Kaynakça: www.sosyalbilimciler.com, tr.wikipedia.org